

הנחיות קהילתיות, אמוניות והלכתיות בעקבות נגיף הקורונה

פסח תש"פ

כתבו וערכו – צוות מכון שטראוס-עמיאל

לכבוד בוגרי ותלמידי שטראוס-עמיאל, בימים מיוחדים אלו לעם ישראל ועולם כולו, אנו מקווים ששלומכם בטוב ובבריאות איתנה. איננו יודעים לאן מועדות פני העולם אבל ברור ש"אין הקב"ה משחק בקוביה" אלא יש כאן תוכנית אלוקית המכוונת את העולם. המצב הקיים משפיע על כולנו באופן אישי, משפחתי, קהילתי ולאומי ובעיקר גם לא מאפשר לנו לראות את פני העתיד ולתכנן את הנדרש, אפילו לא לקראת חג הפסח הקרב ובא. אנו מאחלים לכולם כל מיילי דמיטב, שתמשיכו לפעול למען כל יהודי גם בתקופה מורכבת זו ואנו לרשותכם בכל אשר נוכל להיות לעזר.

מתוך מחשבה לעזור לשליחים של המכון ולקהילות שונות ריכזנו את הנושאים והשאלות העומדות על הפרק ואנו שולחים אליכם ללימוד ולעיון.

אתם מוזמנים לשלוח את החומר הזה לרבנים ומחנכים נוספים ולכל מי שתרצו. תודה מיוחדת לצוות המכון על הכנת החומר המצורף.

ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום,
הרב אליהו בירנבוים
ראש המכון

תוכן

- הקדמה _____ 2
- הלכות _____ 2
- תפילות החג _____ 3
- הנחיות לקראת פסח _____ 3
- ליל הסדר _____ 5
  - רעיונות להפעלה בסדר _____ 5
  - רעיונות לליל הסדר בבידוד _____ 8
  - ליל הסדר בשעת הדחק _____ 9
  - שיעור אכילה ושתייה _____ 9
- נספח הלכתי _____ 10
- הפניות וקישורים _____ 14
- מקורות לשיעורים _____ 15

הקדמה

ליל הסדר הוא האירוע המשפחתי השנתי. בלילה הזה אנחנו מתקבצים "איש שה לבית אבות שה לבית" (שמות פרק י"ב פס' ג'), וכדברי הפסוק, העיקר הוא הבית. המשנה מדברת על הורים וילדים "וכאן הבן שואל אביו" (פסחים פרק י', משנה ד'), והרמב"ם מדבר על הצורך לגרום לילדים להישאר ערים ומעורבים בכל מה שקורה, "וצריך לעשות שינוי בלילה הזה כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישב להם ויאמר להם כך וכך אירע כך וכך היה. וכיצד משנה מחלק להם קליות ואגוזים ועוקרים השולחן מלפניהם..."

ליל הסדר נחגג בחיק המשפחה. זאת הזדמנות ללמד את הסיפור הלאומי וגם את הסיפור האישי והמשפחתי. השנה, כשהעולם כולו מסתופף בתוך הבית כמו שהיה בליל יציאת מצרים, הרבה אנשים יצטרכו להוביל את ליל הסדר בפעם הראשונה בחיים. אתם, שליחי שטראוס-עמיאל, צריכים לדאוג להכניס את הקהילה לאווירת החג, לרעיונות הטמונים בחג הזה ולגרום לאנשים להרגיש חלק מהקהילה, חלק מעם ישראל ששוב נמצא במיצר ורוצה להרגיש את היציאה לחירות ולחווות את יציאת מצרים בימים ההם ובזמן הזה.

בחברת כאן תמצאו רעיונות ומקורות, שיעורים והנחיות כדי לעזור לכם להתמודד בעצמכם וכמובן לעזור לחברי הקהילה, בין אלה שנמצאים בבידוד, בין משפחות שעורכות לראשונה את הסדר, ובין אנשים שיותר מתורגלים בהובלת הערב, אבל מחפשים השנה משהו אחר בצל הקורונה.

חלק מהחבורת מתורגם ומתומצת עבור חברי הקהילה הצריכים הנחיות לעריכת הסדר. תודתנו לרב יוסף צבי רימון על הרשות להשתמש בחלקים מתוך ההגדה שלו (מצ"ב). אנו בטוחים שהוא יהיה לכם לעזר. שנזכה שוב להיכנס כולנו יחד ולשיר לפניו על גאולתנו ועל פדות נפשנו, צוות המכון

הלכות

אנו מביאים כאן את עיקרי ההלכות. בנספחים ניתן למצוא [הרחבה ומקורות](#) להלכות כאן, [קישורים והפניות](#) למקומות אחרים בהם נכתב על הנושאים כאן ונושאים אחרים, וכן [מקורות לשיעורים](#) בעניין חד גדיא.

מכירת חמץ

- ניתן לתת הרשאה באימייל, אונליין או בשיחת טלפון לרב כדי למנות אותו כשליח למכירת החמץ שבבית.
- המכירה עצמה לגוי חייבת להיות עם שטר ובאופן פיזי מול הגוי.
- אם ממנים רב אחר למכור את החמץ שלך או של הקהילה, יש לוודא שהוא יקנה את החמץ חזרה אחרי היום השמיני בחו"ל ולא במוצאי היום השביעי. ע"כ, עדיף טכנית למנות רב מחו"ל, באיזור הזמן שלכם.
- גם מי שרגיל כל שנה לא למכור חמץ גמור, יכול השנה להקל.

תענית בכורות

- בכורות יכולים להצטרף לסיומים ב'לייב' גם בלי להיות פיזית בסיום, וכך לא להמשיך ולצום.
- בכור שמרגיש חולשה בעקבות הצום, רשאי, כמו בצומות קלים אחרים, לשבור את הצום.

קטניות

- במקום שקשה להשיג אוכל כשר לפסח, ניתן להקל ולסמוך השנה על הדעות המקילות בעניין קטניות בכלל ובשעת הדחק בפרט.
- אין צורך להכשיר את הכלים בהם משתמשים לקראת שנה הבאה, ומותר אף לבשל בהם לפסח לאחר 24 שעות במידה והמצב משתפר ואין צורך לסמוך על הקולא של אכילת קטניות.

הזכרת נשמות

- ביום האחרון של פסח נוהגים להזכיר נשמות. כשאי אפשר להגיע לבית הכנסת ולעשות זאת במניין, אפשר להתפלל גם ביחיד.

* * * * *

תפילות החג

במידה ואין אצלכם בעיה של התקהלות וקיום מניינים, כמובן שהכל מתנהל כרגיל. להלן כמה נקודות משמעותיות לתפילה בלא מניין.

תפילת טל

מדובר על תפילה של הציבור ועל כן אין חיוב ליחיד לומר אותה. מי שרוצה לומר את הפיוט בעצמו לפני שמונה עשרה של מוסף יכול. בכל מקרה, בין אם אומרים ובין אם לא, מפסיקים לומר "משיב הרוח ומוריד הגשם" במוסף.

יזכור

ביום האחרון של פסח נוהגים להזכיר נשמות. כשאי אפשר להגיע לבית הכנסת ולעשות זאת במניין, אפשר להתפלל גם ביחיד. הרבה קהילות נוהגות להוציא ספר עם שמות הנפטרים של קרובי ויקיר חברי הקהילה. אנו ממליצים להפיץ רשימה כזו, יחד עם התפילות הרלוונטיות, ולקבוע שעה ביום האחרון של פסח שבו אנשים יוכלו לומר את התפילות ביחד עם שאר חברי הקהילה, גם אם לא ביחד בבית הכנסת (בדומה למתפלל ביחיד שיקבע את תפילתו לשעה שהציבור מתפלל).

* * * * *

הנחיות לקהילה לקראת פסח

נקיונות לפסח

גם במצב הנוכחי, צריך לנקות לפסח (הרי אחרת איך נרגיש יציאה מעבדות?). במקומות ציבוריים שיתכן ויהיו בשימוש במהלך החג יש לנהוג במשנה זהירות ולהצטייד בחומרי המיגון והניקוי הרלוונטיים.

הכנות הקהילה לחג

- בנוסף לשיעורים על מהות החג אותם אתם אולי מעבירים, הנה כמה רעיונות שיוכלו להיות לעזר. הכל וירטואלי!
- **הכשרת המטבח** - ניתן להכשיר את המטבח תוך כדי צילום ולקבל שאלות בלייב. אם מישהו צריך עזרה ואין אפשרות להגיע אליהם, כדאי לצלם את עצמכם מדגימים איך להכשיר (מומלץ לעשות כמה סרטונים קצרים במקום אחד ארוך).
- **פתיחת קובץ אלקטרוני** בין חברי הקהילה על מנת לשתף רעיונות לעריכת ליל הסדר למתחילים ולמתקדמים.
- חשוב לדאוג לכל אחד ואחד בקהילה שידע **איך לנהל סדר**. ברוב השנים שאנשים יכולים להגיע לסדר מרכזי או להיות אצל משפחה שיודעת, הדבר פחות קריטי. השנה, בה הרבה אנשים עלולים להיות בבידוד, הדבר נצרך ביותר.
- יש לכם **מנגינות קהילתיות** מיוחדות לסדר? מצוין! הקליטו ושלחו לחברי הקהילה. אין לכם משהו מיוחד? לא נורא! חפשו ביוטיוב הקלטות של השירים המוכרים ותשלחו גם.

הכשרת שליחים, מחנכים ורבנים לתפוצות

- **הכינו רשימת שאלות נושאות פרסים** לדיון סביב שולחן הסדר. את התשובות יש לשלוח במהלך חול המועד וכל משתתף יזכה בפרס "אפיקומן".
- **חפש את האפיקומן (מטמון) הוירטואלי** - הכינו שאלות שמעבירות את היושבים בבית דרך אתרים שונים אל עבר תשובה סופית שנמצאת באתר הקהילה (או כל אתר אחר לבחירתכם). מי שמגיע לדף הסופי זוכה בפרס או תהילת עולם.
- **קישוט/תפאורה** - המליצו לילדים לקשט כובעים פשוטים או חולצות טי לבנות עם מסר משפחתי לכבוד החג.
- **כסא ריק** - רבים נוהגים להשאיר כסא ריק עבור מי שלא נמצא בסדר (הבן החמישי, יהדות בריה"מ וכו'). השאירו כסא ריק עבור מישהו שחשבתם להזמין או שהזמנתם בפועל, אך בגלל הנגיף לא יכולים להגיע.

הכשרת כלים

- אם הקהילה עושה משהו מרוכז, אפשר לעשות טבלה בדוקס וכל משפחה תירשם בזמן אחר. אם אי אפשר לצאת מהבית, צריך להסביר איך להכשיר באמצעים ביתיים (סיר גדול וכו').

כשרות האוכל

- כמו כל שנה, יש לפרסם רשימה של מוצרים כשרים לפסח, עם עדיפות למוצרים שניתן לקבל במשלוח ישירות הביתה. אם אתם מנהלים חנות כשרה בקהילה, יש לוודא שכל המוצרים אכן יגיעו, לעשות הרשמה מסודרת למוצרים וזמנים שאפשר לבא ולקחת (גם כאן כדאי ליצור טבלה בדוקס עם זמנים מפורטים בהם כל אחד יכול להגיע).
- במקום שקשה להשיג אוכל כשר לפסח, ניתן להקל ולסמוך השנה על הדעות המקילות בעניין קטניות בכלל ובשעת הדחק בפרט.
- אין צורך להכשיר את הכלים בהם משתמשים לקראת שנה הבאה, ומותר אף לבשל בהם לפסח לאחר 24 שעות במידה והמצב משתפר ואין צורך לסמוך על הקולא של אכילת קטניות.

מכירת חמץ

- מינוי הרב כשליח יכול להתבצע אונליין (בכל אמצעי התקשורת – טלפון, אימייל, הודעה וכו') ואין חיוב למסור את הדברים ביד. הסודר במינוי השליחות שרבים מקפידים לעשות אינו ממש קניין, אלא רק לחיזוק, והדבר אינו מעכב את השליחות למכור את החמץ לגוי.
- עצם מכירת החמץ לגוי עדיין צריכה להיות בנוכחות הצדדים, אך יש להימנע מתקיעת כף, וחתומה על חוזה מספיקה (מי שבכל זאת רוצה להקפיד על תקיעת כף, מומלץ ללבוש כפפות קודם).
- השנה, אם יש צורך, ניתן למכור חמץ גמור אף למי שמקפיד לא לעשות זאת בדרי"כ (ואין צריך התרת נדרים)

ביעור חמץ

יש לעשות בחצר הבית בצורה בטיחותית ומבוקרת. לא מומלץ השנה לארגן ביעור חמץ קהילתי.

תענית בכורות

אם אין אפשרות להשתתף בסיום מסכת בפועל, ניתן להשתתף בסיום וירטואלי. כמו כן, כדאי שכל אחד ילמד פרקי אבות או ספר בנביאים, אפילו קצר (למשל, בשו"ת האלף לך שלמה ח"א סימן שפ"ו התיר לעשות סיום על ספר בנביא), וכך לעשות סיום בעצמו. [תשובת הרב רימון]

* * * * *

ליל הסדר

בחלק הזה נביא לכם רעיונות לפעילות בליל הסדר למי שנמצא בבידוד, הכוונה למי שעורך ליל סדר בפעם הראשונה, הלכות והוראות

בנוסף, מצי"ב קובץ מתוך ההגדה של פסח של הרב יוסף צבי רימון ובו:

- רשימה של מאכלים ודברים שיש להכין לקראת הסדר
- הסבר על המגיד – הבנה של מהלך המגיד המאפשר לעקוב ולראות את התמונה הכוללת.

רעיונות להפעלה בסדר

הנחיות מעשיות לעורך הסדר

ברוב ההגדות מצוין מה יש לעשות בכל אחד מסימני הסדר. מתוך הבנה שלא לכולם יש הגסה כזאת, ריכזנו הכל ברשימה. כדאי להדפיס ולהביא לסדר. [בקישור הזה](#) אפשר למצוא עוד שלל רעיונות בהם ניתן להשתמש בשנה זו ובכלל בשנים הבאות.

קדש

- הרעיון של קידוש הוא להבחין בין יום אחד למשנהו, בין יום רגיל ליום מיוחד. את האירועים הכי חשובים שלנו בלוח השנה ובמעגל החיים אנחנו עושים על יין - קידוש בשבת וחג, כוס יין בברית מילה ובחנותה. כך גם ההתחלה של ליל הסדר היא עם קידוש, ועוד נחזור לשתות יין ברגעים חשובים במהלך הלילה.
- מקדשים על יין או מיץ ענבים כמו בכל שבת וחג.
- יש נוהגים שכל המשתתפים מקדשים יחד.
- שותים בהסבת שמאל.

ורחץ

- בזמן שבית המקדש היה קיים היו נוהגים דיני טומאה וטהרה, היו נוטלים ידיים לפני טבילת מאכלים ומשקאות מסוימים. כדי לזכור את מה שהיה אז, ולהתפלל למה שאנו חולמים שעוד יהיה, גם אנחנו נוטלים ידיים לפני שמטבילים את הכרפס במי מלח.
- יש הנוהגים שרק עורך הסדר נוטל ידיים ומחלק, ויש נוהגים שכולם נוטלים ידיים ולוקחים לעצמם מהכרפס.
- השנה מומלץ שכולם יטלו ידיים ויקחו לעצמם.
- נוטלים ידיים ללא ברכה
- במיוחד השנה, חשוב לרחוץ עם סבון קודם הנטילה
- אין להשתמש במגבת אחת לכל הנוכחים. יש להכין מגבות נפרדות או להשתמש במגבות נייר.

כרפס

- הירוק מזכיר את האביב, את הצמיחה והפריחה. השנה, כשנאכל את הכרפס, על מה נחשוב? איפה אנחנו רוצים לגדול ולצמוח? איך ייראה האביב שלנו ושל כל העולם?
- כדאי לשים לכל משתתף קערה קטנה עם מי מלח.
- לוקחים את הירק שהוכן מראש (תפוח אדמה, סלרי וכו') וטובלים במי המלח.
- אם לוקחים את הכרפס מצלחת מרכזית, חשוב לקחת עם כלי נקי ולא בידיים.
- מברכים ברכת בורא פרי האדמה.

הכשרת שליחים, מחנכים ורבנים לתפוצות

יחץ

- לוקחים את המצה האמצעית ושוברים אותה לחצי
- את החלק הגדול שומרים בצד עבור האפיקומן ואת החלק הקטן משאירים בין שתי המצות האחרות
- משלב זה ניתן להחביא את האפיקומן
- אפשר לדון כאן על היתרונות וחסרונות של אגירת מוצרים בעקבות ההסתערות על מדפי הסופרים ברחבי העולם. האם צריך לחשוב גם על אחרים או שעליי לדאוג רק למשפחה שלי?

מגיד

- סיפור יציאת מצרים
- אם אחד מבני הבית בבידוד, כדאי לנסות לקיים לפחות את החלק הזה של הסדר סמוך לחדר בו הוא שוהה (צמוד לדלת/ לחלון) וכך גם הוא יוכל להשתתף בדיבור והשיח סביב סיפור היציאה.
- במשך רוב המגיד, המצות מגולות. מכסים אותן בכמה מקומות:
  - מה נשתנה
  - והיא שעמדה - מגביהים את כוס היין (צריך לדאוג שתהיה מלאה לפני כן)
  - לפיכך אנחנו חייבים - גם כאן מגביהים את הכוס. יש שמגביהים רק עד סוף הקטע ויש שמגביהים עד לחתימת "גאל ישראל" וברכת הגפן
- עשרת המכות - נוהגים להטיף או לשפוך מעט יין מהכוס בהזכרת כל אחת מהמכות וכן במילים דצ"ך עד"ש באח"ב
- בסוף המגיד מברכים בורא פרי הגפן על הכוס השנייה ושותים בהסבת שמאל.

רחצה

- נוטלים ידיים - הפעם עם ברכה. גם כאן, כדאי לשטוף ידיים עם סבון קודם.

מוציא

- מרימים את 3 המצות (שתי מצות שלמות ואחת חצויה ביניהן) ומברכים ברכת המוציא לחם מן הארץ.

מצה

- מורידים רק את המצה התחתונה ומברכים ברכת על אכילת מצה.
- אוכלים כזית (שליש מצת מכונה) מהמצה העליונה ומהחצויה.
- כל המשתתפים צריכים לאכול כזית, אם אין מספיק מהמצה עליה בירכו - משלימים מעוד מצות הנמצאות על השולחן (צריך שכל אחד יקבל לפחות חתיכה קטנה של מצות הברכה ואת השאר ישלימו ממצות אחרות)
- אוכלים את המצה בהסבה.

מרור

- לוקחים כזית מרור (בדרי"כ חסה), טובלים בחרוסת ומנערים.
- מברכים ברכת על אכילת מרור.
- כל המשתתפים צריכים לאכול כזית מרור.
- אוכלים ללא הסבה.

הכשרת שליחים, מחנכים ורבנים לתפוצות

כורך

- לוקחים כזית מצה (מהמצה השלישית) ואוכלים אותה יחד עם מרור (חסה).
- את המרור טובלים בחרוסת (ויש שטובלים בחזרת).
- כל המשתתפים צריכים לאכול את הכורך.
- אומרים את הקטע המתחיל ב"זכר למקדש כהלל".
- אוכלים בהסבה.

שולחן עורך

- אוכלים סעודת חג. כאן המקום להוסיף את כל המאכלים המסורתיים שלכם.
- יש נוהגים לטבול ביצה מבושלת במי מלח ולאכול אותה בשלב זה.
- עוד לא מברכים ברכת המזון.

צפון

- הגיע הזמן למצוא את האפיקומן.
- כל אחד מהמשתתפים צריך לאכול כזית מצה - אין חובה שזה יהיה דווקא מהמצה שהוחבאה לאפיקומן.
- רצוי להקפיד לאכול את האפיקומן לפני חצות הלילה.

ברך

- מברכים ברכת המזון
- בסוף ברכת המזון מברכים בורא פרי הגפן על הכוס השלישית
- שותים בהסבה
- מוזגים את הכוס לאליהו הנביא ופתחים את הדלת.

הלל

- אומרים/ שרים את פרקי ההלל.
- בסוף ההלל מברכים בורא פרי הגפן על הכוס הרביעית ושותים בהסבה.

נרצה

- כדאי לחשוב מראש על דרכים יצירתיות לשיר/ להציג את השירים בחלק זה.

* * * * *

רעיונות לליל הסדר בבידוד (אישי או משפחתי)

- ליל הסדר נחגג בקרב המשפחה כדי להבליט את העניין שהחינוך מתחיל בבית. השנה זאת הזדמנות מצוינת להדגיש את הרעיון של "והגדת לבנך" והחשיבות של העברת המסורת מהורים לילדים.
- אם מזג האוויר וכן המצב הביטחוני והבטיחותי מאפשר, כדאי לשקול לקיים את הסדר מחוץ לחדר או לבית של אדם/משפחה בבידוד, כדי לתת הרגשה שכולם ביחד גם אם לא סביב אותו השלחן.
- החלק של "מגיד" בנוי על שאלות ותשובות. מי שנמצא בבידוד ואין דרך לקיים את הסדר בקרבת מקום לא יוכל לקיים את החלק המשמעותי הזה של הסדר.
  - רעיון אחד הוא לבקש מחברי הקהילה, במיוחד הצעירים, להכין רשימה של שאלות אותן ניתן לשלוח לחברי הקהילה המבודדים (וגם שלא) שיחשבו עליהם במהלך הסדר וישלחו את התשובות לאחר יום טוב.
  - במידה ואפשר לקיים את הסדר בקרבת מקום למבודד, אפשר להשחיל שאלות מודפסות דרך הדלת. זה יוצר עוד שינוי משאלת שאלות בצורה הרגילה.
  - שאלת שאלות בפנטומימה - אם מה שמפריד ביניכם הוא חלון, אפשר לשאול שאלות, לתת תשובות ולקיים הצגות בפנטומימה.
- **מה נשתנה** - איך הסדר הזה שונה מסדרים בשנים קודמות? מה הציפיות שלנו מהסדר? מה היינו רוצים לזכור מליל הסדר השנה לשנים הבאות? נסחו שורה נוספת באותו סגנון "שבכל הלילות אנו... הלילה הזה...".
- **מעשה ברבי אליעזר** (חמשת הרבנים) - אם אתם הייתם צריכים להתבודד עם עוד ארבעה אנשים, מלבד קרובי משפחה, במי הייתם בוחרים ומדוע?
- **כנגד ארבעה בנים** - האם אפשר לחשוב על ארבע דמויות הקשורות לנגיף? פרסים למצחיקים ביותר.
- **והיא שעמדה** - מגביהים את הכוס כהוקרה לקב"ה על כל הטוב אשר גמלנו. על מה יש לנו להודות גם תוך כדי הבידוד האישי והחברתי?
- **ארבעת הפסוקים** - האם יש פסוק, מקור או אמירה שלדעתכם הכי מבטאת את המצב הנוכחי?
- **עשר המכות** - המנהג הוא לשפוך או לטפטף מהיין שבגביע כל פעם שמזכירים את אחת המכות. השנה יש מכה חדשה. איך הייתם מסמלים את נגיף הקורונה תוך שימוש בדרמה, כמובן מבלי לעבור את גבול הטעם הטוב ומבלי לפגוע ברגשות של אנשים?
- **דיינו** - העולם כרגע שקוע במחשבות שליליות ואזהרות מסע. זאת ההזדמנות להתחיל בגנות ולסיים בשבח, להסתכל מסיבב ולבנות לעצמנו רשימה של דברים שעליהם אנחנו מודים, ולבנות את הרשימה בסגנון של הפיוט "דיינו".
- **פסח, מצה ומרור** - על מצה ומרור מצביעים או שמרימים. את ה"פסח" לא מרימים. הוא לא שם, בלתי נראה. אי אפשר להצביע ולומר זה הקרבן. כך גם הנגיף. אי אפשר לראות אותו בעיניים, אבל עדיין אנחנו מחויבים לעשות מעשה, לדבר עליו, להסביר לגביו. - פתיחה לדיון על התמודדות עם משהו בלתי נראה. איך מתמודדים עם משהו בלתי נראה ומה רוצים שיהיה בעתיד

* * * * *

ליל הסדר בשעת הדחק

במקרה ויש צורך לקצר את ליל הסדר, אין חובה לומר את כל מה שמופיע בהגדה (כמובן שלכתחילה צריך לומר). הדברים הבאים מבוססים על ההגדה של הרב רימון:

עיקר המצווה של סיפור יציאת מצרים הוא להתחיל בגנות ולסיים בשבח. בנוסף, יש להוסיף את עניין "פסת, מצה ומרור". לאחר מכן ישנה חובת אמירת תודה וקיום מצוות האכילה. להלן סדר הדברים שיש לומר:

8. לפיכך... ונאמר לפנינו שירה חדשה, הללוי-ה 9. הללוי-ה הללו עבדי ה'... 10. בצאת ישראל ממצרים... 11. ברוך... אשר גאלנו 12. מוציא מצה 13. מרור 14. כורך 15. צפון 16. ברך 17. הלל	1. קידוש 2. מה נשתנה 3. עבדים היינו 4. מתחילה עובדי עבודה זרה ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו 5. כמה מעלות טובות למקום עלינו! (אין צורך בכל הפירוט של דיינו) 6. רבן גמליאל... עבדו בהם בפרך 7. בכל דוד ודוד חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

במידה ואין זמן בכלל (שעת חירום) ניתן להסתפק רק בחלקים הבאים:

- 1. עבדים היינו
- 2. מתחילה עובדי עבודה זרה
- 3. רבן גמליאל... פסח על שום שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים. מצה על שום שלא הספיק בצקם להחמץ. מרור על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים
- 4. לפיכך... הניסים האלו
- 5. ברוך... אשר גאלנו
- 6. מוציא מצה

* * * * *

שיעורי אכילה ושתייה

השיעורים הבאים הם מתוך ההגדה של הרב רימון.

ארבע כוסות

הכוסות צריכות להכיל רביעית. ישנה מחלוקת כמה צריך לשתות – כוס מלאה, רוב כוס או רוב רביעית (מלוא לוגמיו). שולחן ערוך הביא גם את הדעה שצריך רוב כוס וגם רוב רביעית. משנה ברורה פסק שמספיק רוב רביעית אבל עדיף שהכוס לא תכיל יותר מרביעית וכך מקיימים את שניהם.

למעשה, אם אין קושי, שותים כוס מלאה. אם קצת קשה, אז שותים לפחות רוב כוס ואם גם בזה יש קושי, שותים רק מלוא לוגמיו. אם הכוס מכילה רק רביעית, אם שותים רק רוב, יוצאים ידי רוב הדעות.

מצה

יש שלוש רמות של כזית:

א. השיעור הגדול: כ 50 סמ"ק (שלושת רבעי מצת מכונה).

הכשרת שליחים, מחנכים ורבנים לתפוצות

ב. הבינוני : 27 (כחצי מצה)

ג. הקטן : 19 (כשליש מצה)

להלכה : בדאורייתא – השיעור הגדול. בדרבנן – השיעור הבינוני. כשקשה מאד לאכול/ חולה – השיעור הקטן. פירוט לפי חיובי האכילה :

- **כזית מצה ראשונה** (צריך גם מהעליון וגם מהחצוי) – דאורייתא ולכן יש לאכול 3/4 מצה. אם קשה – חצי מצה. חולה – שליש מצה.
- **כורך** – דרבנן ולכן יש לאכול חצי מצה ואם קשה שליש.
- **אפיקומן** – דרבנן ולכן יש לאכול חצי מצה ואם קשה שליש. יש מהדרים לאכול 2/3 מצה.

מרור

הגמרא בפסחים לט. אומרת שאוכלים כזית. רצוי לאכול 27 סמ"ק, שהוא עלה בינוני של חסה במיוחד משום שמברכים על המרור. אם קשה : 19 או אף 17 סמ"ק (וכך נהג החזון איש).

* * * * *

נספח הלכתי

מכירת חמץ

הלכה פסוקה

- ניתן לתת הרשאה באימייל, אונליין או בשיחת טלפון לרב כדי למנות אותו כשליח למכירת החמץ שבבית.
- המכירה עצמה לגוי חייבת להיות עם שטר ובאופן פיזי מול הגוי.
- אם ממנים רב אחר למכור את החמץ שלך או של הקהילה, יש לוודא שהוא יקנה את החמץ חזרה אחרי היום השמיני בחו"ל ולא במוצאי היום השביעי. ע"כ, עדיף טכנית למנות רב מחו"ל, באיזור הזמן שלכם.
- גם מי שרגיל כל שנה לא למכור חמץ גמור, יכול השנה להקל.

מקורות להרחבה

מותר למנות שליח למכור את החמץ על ידי חתימת שטר הרשאה באינטרנט שלא בפני השליח. הרב ניר אביב <https://www.yeshiva.org.il/midrash/21898>

מינוי שליח אינו צריך מעשה קנין. הדבר נלמד מן הגמרא במסכת בבא קמא (קד ע"ב) שם דנה הגמרא האם אדם שהפקיד מעות ביד אחר יכול לשלוח איגרת הרשאה עם חותם ביד שליח כדי לקבל המעות מיד הנפקד, וברור לגמרא שמינוי השליחות תקף אף ללא קניין וכל הדיון שם הוא רק לגבי האחריות של הנפקד למעות בדרך. ולא רק קניין אלא אף עדים אין צריך למינוי השליחות, שכל מטרת העדים להעיד במקרה של הכחשה בין השליח והמשלח (לא איברי סהדי אלא לשיקרי), אך אם שניהם מסכימים אין צורך בעדים.

כך פסק השולחן ערוך (ח"מ קפב, א) :

"האומר לשלוחו : צא ומכור לי קרקע או מטלטלין, או : קנה לי, הרי זה מוכר ולוקח ועושה לו שליחותו וכל מעשיו קיימין ; ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים, אלא באמירה בעלמא בינו לבין חבירו, ואין צריך עדים אלא לגלות הדבר אם כפר אחד מהם".

מינוי השליחות אינו צריך להיות בנוכחות השליח. (אמנם במינוי שליח לכתובת הגט לחלק מהפוסקים צריך להיות דווקא בפניו, אך מסיבות המיוחדות לכתובת גט דבעינן לשמה, עיין תוס' גיטין עא ע"א, ורא"ש ורמב"ן ור"ן שם סוף פרק התקבל. יעויין שו"ת היכל יצחק אבן העזר ב סימן נה, ובשו"ת צמח צדק (לובאוויטש) אבן העזר סימן רעז בחילוק בין שליח קבלה לשליח הולכה).

כל דברינו עד עתה שאין צריך קניין למינוי השליחות אמורים במינוי על ידי דיבור אולם במינוי על ידי הכתב כל שכן שאלימא טפי ואין צריך קניין. ויעויין בשו"ת מהרשד"ם (חו"מ סי' קמו) שכתב "ואם כן יפה כח הכתיבה מהדיבור ודאי, ואחר שרבי יוסף כתב בכתב ידו לרבי יעקב (השליח) יש עליו לקיים כל מה שכתב בכתב ידו. וכל שכן וקל וחומר כאשר הוא דרך התגרים לעשות מעשיהם על ידי כתבים... למדנו שמי שכותב לחברו שיעשה כך וכך וחברו עשאו המעשה קיים ואי אפשר למשלח לערער על השלוח כלום, ואין צריך עדים ולא קנין דלא איברו סהדי אלא לשקרי". ויפה כתב הרב אליעזר בן פורת שהביא מקור זה והוסיף "ולפי זה מבואר שחתימת כתב הרשאה בדואר אלקטרוני, שהדרך כיום לקנות ולמכור בכהאי גוונא, היא חתימה תקפה לדני ממונות, וממילא הוא הדין גם למכירת חמץ".

מכירת חמץ גמור, הרב אליקים לבנון (<https://www.kipa.co.il/יהדות/956548-הרב-לבנון-לחוששים-מותר-השנה-לקנות-חמץ-ולמכור-אותו-במכירת-ח>)

שאלה: הנהגים לבער חמץ גמור לפני פסח, ולא לסמוך על המכירה לנכרי, בשנה זו, מחשש שמא לא יהיו מוצרי חמץ לאחר הפסח, בגלל הקורונה, האם יכולים לרכוש מוצרי חמץ, ולסמוך על המכירה? תשובה: אכן, שיטת הגר"א, שלא לסמוך על מכירת החמץ לנכרי בערב הפסח. השאלה היא: האם יש בכך נדר, כמנהג טוב, שאם נהג שלש פעמים, צריך התרת נדרים כדי לשנות ממנהגו. אולם, כאן המצב שונה. גם מי שנהג להחמיר כשיטה זו, אין בכך מנהג בפועל, אלא מנהג ב"ש"ב ואל תעשה", לא למכור חמץ גמור בערב הפסח. במקרה זה, אין המנהג הופך לנדר, ואם רוצה לשנות, רשאי. למעשה: כל מי שחושש לקושי בהשגת מוצרי מזון חמץ לאחר הפסח, יכול לקנות מוצרי חמץ, ולדאוג למכירתם בערב הפסח.

משנה ברורה סימן תמוח ס"ק יט
כתבו האחרונים דאע"ג דלכתחלה יש למכור בכסף ובמשיכה מ"מ אם החמץ מרובה וא"א למשוך החמץ כולו וכן אם אין החמץ כאן שיכול העכו"ם למושכו אלא הוא בעיר אחרת או בדרך יש לו להקנותו לנכרי בשאר קנינים כגון על ידי רושם שנהגו בקצת מקומות שהלוקח רושם על דבר הנקנה כדי שיהיה לו סימן ידוע ועי"ז קנוי לו הרבה או ע"י תקיעת כף (שקורין צו שלאג) דהיינו שמכין כפיהם זה על זה או ע"י נתינת פרוטה במקומות שנהגו שכשהלוקח נותן פרוטה למוכר נגמר המקח או במקום שנהגו שמסירת המפתח הוי גמר המקח [מיהו עכ"פ צריך שיאמר הריני מוכר לך חמץ פלוני ופלוני בעד סך כך וכך ולא כמו שאומרים ההמון הריני מוכר לך המפתח דזה לא חשיב כלום] וכן כל כיוצא בו כל מקום ומקום כפי מנהג הסוחרים חשיב הדבר כקנין ע"פ ד"ת ושפיר יש להקנות גם החמץ בקנין כזה.

תענית בכורות

הלכה פסוקה

- בכורות יכולים להצטרף לסיומים ב'לייבי' גם בלי להיות פיזית בסיום, וכך לא להמשיך ולצום.
- בכור שמרגיש חולשה בעקבות הצום, רשאי, כמו בצומות קלים אחרים, לשבור את הצום.

מקורות להרחבה

משנה ברורה סימן תע ס"ק י
ויש מקומות שנהגו הבכורים להקל ולאכול בסעודת מצוה וכן נוהגין כהיום בכמה מקומות במדינתנו להקל ולאכול אף בסעודת סיום מסכת ואף שהבכורים בעצמן לא למדו את המסכת מ"מ כיון שאצל המסיים הוא סעודת מצוה מצטרפים לסעודתו והמנהג שמתקבצים להמסיים קודם שסיים ומסיים לפנייהם המסכת ושומעים ומצטרפים עמו בסיומו ואח"כ עושין סעודה:

משנה ברורה סימן תע ס"ק ב
ונראה דאם חש בראשו או בעינו אין צריך להתענות וכן נראה עוד דבאדם שהתענית קשה לו ואחר התענית אין יכול לאכול רק דברים קלים ובשיעור מועט מאד וקרוב הדבר שע"ז לא יוכל לקיים אכילת מצה ומרור ושתיית ד' כוסות כתיקונם מוטב שלא להתענות כדי שיקיים מצות הלילה כתיקונם ומ"מ בזה ובזה טוב יותר שיאכל רק מיני תרגימא.

ערוך השולחן אורח חיים סימן תע סעיף ה

על ברית מילה או פדיון הבן יכול הבכור לאכול ויש מי שכתב דדוקא השייכים להמצוה כמו בעל ברית וסנדק ומוהל וכיוצא בהם [מג"א] ויש מי שאומר דהמיקל לכל אדם בסעודת מצוה לא הפסיד [פר"ח] אמנם עתה זה כמה דורות שמקילים לגמרי בתענית בכורים והיינו בסיום מסכתא ולא לבד הלומד אלא הבכורים מתקבצים סביב המסיים ומסיימים עמו ואוכלים ונתפשט זה בכל המדינות ואינו ידוע מאין להם להקל כל כך אם לא שנאמר דמפאת חלישות הדור והטורח רב בערב פסח ואכילת המרור ג"כ אינו יפה לבריאות ולכן יחשבו את עצמם כאינם יכולים להתענות ולפי שבגמ' לא נזכר כלל מזה וגם בירושלמי המסקנא דא"צ להתענות ואינו אלא מנהג ע"פ מסי' סופרים לכן לא מיחו חכמי הדור בזה וצ"ע:

שו"ת האלף לך שלמה חלק אורח חיים סימן שפו
 ע"ד סיום מסכת יכול להקל להבכורים וא"צ להתענות ביום ו' ועל סיום איזה נביא החילוק כך אם למד לפי תומו וסיים בע"פ יכול להיות אפי' על סיום נביא אחד אפי' הוא קטן בקאפיטלין אבל אם למד כדי להיות לו סיום אז על מסי' גדולה כיון דהוי מעלה הלימוד לו יהא דהוי שלא לשמה נמי נחשב סיום אבל אם לומד איזה נביא כדי לעשות סיום אין זה סעודת מצוה:

בכור המתענה בערב פסח שאין באפשרותו להשתתף בסעודת סיום המסכת על מנת להפטר מהתענית, יוכל לשמוע בשעת הדחק סיום מסכת באמצעות מצלמת האינטרנט, בתנאי שיביאו לו לטעום מן הסעודה.
 פוסק: הרב אברהם מיימון הלוי
 ספר: דרך האתרים
 מקור: פרק א סעיף יא וראה שם בהרחבה סימן כד במדור תשובות, וכן בטלפון בתנאים הנ"ל
<http://www.shut-halacha.co.il/q/סיום-מסכת-באינטרנט-4838>

Ask the Rabbi: Siyum Participation Via Skype
 Rav Daniel Mann

Those who take a surprisingly lenient approach about siyum standards for ta'anit bechorot (including Az Nidberu and Teshuvot V'hanhagot ibid.; Yabia Omer, I, OC 26 is quite stringent) rely heavily on the following two factors. 1) The whole fast is a minhag. 2) For many people in our time, fasting would have a significant negative impact on the Seder. While not cancelling the minhag, some seem to lower the bar of who is included in the siyum to enable most anyone to eat. If one feels a need to rely on this approach, Skype participation can also be contemplated. If so, it is better to watch and celebrate as a group and/or to witness a siyum that brings true simcha (e.g., based on connection to the person or level of accomplishment)

<http://www.erezhemdah.org/newsletterArticle.asp?lang=en&pageid=48&cat=7&newsletter=1275&article=47>
87

קטניות

הלכה פסוקה

- במקום שקשה להשיג אוכל כשר לפסח, ניתן להקל ולסמוך השנה על הדעות המקילות בעניין קטניות בכלל ובשעת הדחק בפרט.
- אין צורך להכשיר את הכלים בהם משתמשים לקראת שנה הבאה, ומותר אף לבשל בהם לפסח לאחר 24 שעות במידה והמצב משתפר ואין צורך לסמוך על הקולא של אכילת קטניות.

מקורות להרחבה

מתוך פניני הלכה:

גם באשכנז היה ברור שמנהג איסור קטניות אינו חמור כאכילת חמץ, ולכן בשעת הדחק כמו בשנות בצורת ורעב, התירו גדולי ישראל לאכול קטניות. אמנם למעשה, פעמים רבות כשהיתה בצורת, נחלקו הרבנים אם השעה דחוקה מספיק כדי להתיר קטניות. והיו שנטו להקל, והיו שנטו להחמיר. והיו שהתירו לעניים בלבד לאכול קטניות, ואילו לעשירים אסרו, מפני שהיתה

להם יכולת לקנות מאכלים אחרים. ובעניינים אלו צריך לנהוג בכל מקום לפי הוראת הרבנות המקובלת, שהיא ה'מרא דאתרא'.

יש מהאחרונים שכתבו, שגם כשמקילים, ראוי להקל תחילה באותם מיני קטניות שאינם דומים למיני דגן, ורק כשאין ברירה אפשר להקל גם באורז ודוחן וכוסמת (גרעצ'קע) הדומים למיני דגן (נשמת אדם). עוד כתבו כמה אחרונים, שגם כשמקילים, יש לחלוט תחילה את הקטניות במים רותחים, שבאופן זה גם מיני דגן אינם מחמיצים. ואף שלמעשה אין מקילים כיום לחלוט מיני דגן (לעיל ב, ז), מכל מקום כאשר יש הכרח להקל במנהג הקטניות, מוטב לתקן במה שאפשר (חתם סופר או"ח קכב, מ"ב תנ"ג, ז).

שו"ת קול מבשר חלק א סימן פ ד"ה בתשובה לחוזר

ובענין קטניות אף על פי שהאשכנזים בכל המקומות קבלו עליהם חומרא זו והפרי"ח והגר"א באו"ח סי' תנ"ג כתבו סמך לזה מפירוש הערוך המובא בתוס' פסחים דף מ' ע"ב ד"ה רבא, מ"מ כבר נמנו על זה והתירו בשעת הדחק בדורות האחרונים בימי הגאון מהר"ש קלוגר ז"ל מבראדי (וגם אם נמצאו מתנגדים לזה קצת גדולים מ"מ רבו המתירים), ואחריו בדור שלפנינו בזמן מלחמת העולם הראשונה בהיותי בגולה בווינה ישבו על מדוכה זו רבנים מפורסמים ובראשם הגאונים הר' מאיר אריק מבוטאטש והרא"מ שטיינבערג מבראד והר' יוסף ענגיל מקראקא ז"ל וגם אני הצעיר נמנית עמהם ואחר המשא ומתן והויכוח החלטנו להתיר בשעת הדחק, אבל יש לזהר באורז לברר אותו ולבדוק היטב אם לא נמצא בו גרעין של דגן, כיון שהפרי"ח החמיר מטעם זה אף להספרדים באורז.

כף החיים על אורח חיים, תנ"ג, כ"ז

א כז) ולענין כלים שנתבשלו בהם מיני קטניות לנהגין איסור במיני קטניות לאחר מעל"ע מותרים. זר"א שם. וכ"כ מהרל"ח סי' קכ"א. פרי"ח סי' תצ"ו או' כ"ד. ער"ה שם. חקת הפסח שם. וכתב עו"ש הזר"א דאפי' אי' מעיד שנוהגין איסור בקטניות מתארח בעיר אחרת שנוהגין בהם היתר יכול לאכול בכליהם וא"צ לשאול אם בישלו באותה קדירה קטניות באותו יום יעו"ש. וכ"כ מהרל"ח שם דאפי' בסתם שאינו יודע שאינו ב"י מותר לבשל בו לכתחלה יעו"ש. וכ"כ הפרי"ח שם. ער"ה שם. חקת הפסח שם. מיהו מ"ש שם הזר"א דאף אם בישלו בכלי שנתבשל בו קטניות באותו יום עכ"ז יכול המתארח לאכול מאותו תבשיל יעו"ש עיין במהרל"ח שם דף קפ"ה שכתב שלא לבשל בכלי המתיר כשידוע בודאי שהוא ב"י וגם שלא לאכול המאכל שנתבשל בו יעו"ש. והביאו חקת הפסח שם. אמנם דעת חקת הפסח שם דבדיעבד אם בישלו אפי' הכלי ב"י התבשיל מותר משום דודאי יש בתבשיל רוב נגד הבלוע אבל לכתחלה מצדד בזה וכתב דאפשר דאסור כמו שאסור לערבו כדי לאכול לכתחלה יעו"ש.

הזכרת נשמות

הלכה פסוקה

- ביום האחרון של פסח נוהגים להזכיר נשמות. כשאי אפשר להגיע לבית הכנסת ולעשות זאת במניין, אפשר להתפלל גם ביחיד.

מקורות להרחבה

פני ברוך סי' ל"ט סעיף ט"ז, עמ' תיד

עיקר הזכרת נשמות וגם תפילת א-ל מלא רחמים הוא בצבור, אבל גם יחיד כשמתפלל בביתו מזכיר נשמות, וכן תפילת א-ל מלא רחמים אפשר לומר ביחידות. (גשר החיים בשם דודאי השדה סי' י"ב שאין תפילת הזכ"נ מהדברים שבקדושה הדרושים עשרה.)

בעניין שיעור ארבע כוסות

מקורות להרחבה

פסחים דף ק"ח ע"ב

אמר רב יהודה אמר שמואל ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא שתאן בבת אחת יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא שתאן חי יצא אמר רבא ידי יין יצא ידי חירות לא יצא שתאן בבת אחת רב אמר ידי יין יצא ידי

הכשרת שליחים, מחנכים ורבנים לתפוצות

ארבעה כוסות לא יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דאשתי רובא דכסא מיתיבי ארבעה כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית אחד חי ואחד מזוג אחד חדש ואחד ישן רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה יין קתני מיהת כדי רביעית ואת אמרת כוס יפה אמרי אידי ואידי חד שיעורא הוא מאי כדי מזיגת כוס יפה דקאמר לכל חד וחד דהוי להו כולהו רביעית רבי יהודה אומר צריך שיהא בו טעם ומראה אמר רבא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב אל תרא יין כי יתאדסתוספות ד"ה רובא דכסא - היינו כמלא לוגמיו כדפרי' לעיל ומיהו לכתחילה צריך לשתות רביעית :

רא"ש פסחים פרק י', סימן כ"א
 אמר רב יהודה אמר שמואל ארבע כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה שתאן חי יצא ידי ארבע כוסות ידי חירות לא יצא. שתאן בבת אחת פירוש שלא על הסדר אלא מזוג ארבע כוסות זה אחר זה ידי יין יצא ידי ד' כוסות לא יצא השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא אמר רב נחמן בר יצחק והוא דשתי רובא דכסא ובני ביתו שותין המיעוט הנשאר משמע דלכתחלה א"צ להשקותם אלא הוא שותה כל הכוס והם יוצאין בשמיעה תדע דהא נמי כששתו לא יצאו אלא בשמיעה דהא בעינן רובא דכסא והם לא שתו אלא המיעוט. ומיהו יש לדחות דמירי כשיש לכל אחד כוס לפניו כמו שהן נוהגין והוא שפך לתוכן ולשון המשנה משמע שאין ארבע כוסות כי אם לו מדקתני ולא יפחתו לו מארבע כוסות דמשמע דוקא לו צריך ולא לבני ביתו לכל אחד ואחד ומיהו בברייתא דמייתי בתר הכי משמע דצריך לכל אחד ואחד כוס דקתני אחד נשים ואחד אנשים ואחד תינוקות א"ר יהודה מה תועלת יש לתינוקות ביין משמע דלתנא קמא צריך כוס ונהגו ליתן לפני כל אחד ואחד כוסו וכן נכון לעשות. תנו רבנן ד' כוסות הללו צריך שיהא בו כדי רביעית אחד אנשים ואחד נשים ואחד תינוקות אמר רבי יהודה וכי מה תועלת יש לתינוקות ביין אלא מחלק להם קליות ואגוזים כדי שישאלו ותניא אמרו עליו על רבי טרפון שהיה מחלק לתינוקות קליות ואגוזים כדי שישאלו.

שולחן ערוך או"ח סימן תע"ב סעיף ט
 שיעור הכוס, רביעית לאחר שימזגנו (אם רוצה למזוג), וישתה כולו או רובו. ואם יש בו הרבה רביעיות, שותין ממנו כל כך בני אדם כמניין רביעיות שבו. ויש אומרים שצריך לשתות רוב הכוס אפילו מחזיק כמה רביעיות (וצריך לשתות השיעור שלא בהפסק גדול בנתיים) (בית יוסף בשם רוקח) :

משנה ברורה (ס"ק לג) - רוב הכוס אפי' וכו' - אף שבעלמא די ברוב רביעית אפילו מכוס גדול הכא לענין כוסות חמיר טפי דבעינן דוקא רוב כוס ואם לאו לא יצא. ולדינא קיי"ל כדעה הראשונה. ומ"מ אם בדעתו לשתות הרבה לא יקח כוס גדול רק כוס שמחזיק רביעית כדי לחוש לדעה זו :

* * * * *

הפניות וקישורים

1. [Electronic Participation in a Siyum on Erev Pesach and Related Issues](#), Rabbi Asher Bush
2. [סדר פסח וירטואלי](#). הרב יובל שרלו מעלה מחשבות שונות לגבי קיום **סדר פסח וירטואלי** עם ההורים המבודדים במסגרת כיבוד הורים.
3. [הרב יצחק יוסף](#) : "אפשר להתפלל במניין דרך האינטרנט בדיעבד"
4. [הרב הראשי בפסיקה דרמטית](#) : "ניתן [השנה] להתחתן בימי ספירת העומר"
5. קורונה ודת : כך תוכלו לשמור על מצוות הדת בעת הקורונה - הרב הראשי עונה : https://www.mako.co.il/news-lifestyle/2020_q1/Article-d158363348ce071026.htm

* * * * *

מקורות לשיעורים

THE SEDER: WHAT'S IT ALL ABOUT?

RABBI BENJY MYERS

Experience

1. Mishna Pesachim chapter 10, mishna 5

In every generation a person must see himself as if he left Egypt, as it says: "You shall tell your son on that day, 'This is on account of what the Lord did for me when I came out of Egypt.'"

2. Rambam, Laws of Chametz and Matza, 7:6

In every generation a person must show himself as if he personally has just now left the servitude of Egypt, as it says: "And He took us out of there...", and regarding this the Holy One, blessed be He, commanded in the Torah: "And you shall remember that you were a slave in the land of Egypt", that is, as if you were a slave and you have just been freed and redeemed.

1. פסחים פרק י משנה ה

בְּכֹל דּוֹר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לְרַאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם שְׁנֵאמַר (שמות יג:ח) "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם".

2. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"ז ה"ו

בְּכֹל דּוֹר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לְהִרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא בְּעַצְמוֹ יָצָא עִתָּה מִשְׁעַבְדּוֹ מִצְרַיִם, שְׁנֵאמַר (דברים ו:כג): "וְיֹאמְרוּנוּ הוֹצִיאָנוּ מִיָּד הַיְיָ הַזֶּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתוֹרָה (שם ה:יד) "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", כְּלוּמַר: כְּאִלּוּ אַתָּה בְּעַצְמְךָ הָיִיתָ עֶבֶד וְיִצְאָתָּ לְחִירוֹת וְנִפְדִּיתָ.

Education

3. Shmot 13, 8

You shall tell your child on that day, 'It is because of this that the Lord did for me when I left Egypt.'

4. Pesach Haggada

Even if all of us were wise, all of us understanding, all of us knowing the Torah, we would still be obligated to discuss the exodus from Egypt; and everyone who discusses the exodus from Egypt at length is praiseworthy.

3. שמות פרק יג פסוק ח

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם.

4. הגדה של פסח

וְאִפִּילוּ כְּלָנוּ חֲכָמִים, כְּלָנוּ נְבוֹנִים, כְּלָנוּ זְקֵנִים, כְּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְרַבֵּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מְשֻׁבָּח.

Togetherness

5. Shmot 12, 3-4

Speak to the whole community of Israel and say that on the tenth of this month each of them shall take a lamb to a family, a lamb to a household. But if the household is too small for a lamb, let him share one with a neighbour who dwells nearby, in proportion to the number of persons: you shall contribute for the lamb according to what each household will eat.

5. שמות פרק יב פסוקים ג-ד

דַּבְּרוּ אֶל כָּל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבַיִת אֲבֹת שֵׁה לְבַיִת. וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִשֵּׁה וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב אֶל בֵּיתוֹ בְּמִקְסַת נֶפֶשׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ וְתִכְסּוּ עַל הַשֵּׁה.

6. Pesachim 116a

The Sages taught: If his son is wise and knows how to inquire, his son asks him. And if he is not wise, his wife asks him. And if not he asks himself. And even if two Torah scholars who know the halakhot of Passover are sitting together and there is no one else present to pose the questions, they ask each other.

6. פסחים דף קטז עמוד א

תנו רבנן חכם בנו שואלו ואם אינו חכם אשתו שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה:

גדי אחד מי יודע? (הרב בנג'י מאיר)

זה רציני!

1. פירוש ההגדה לתשב"ץ
 מחבר זה כתב השיר בדרך חידה, במשל נסתר ונפלא כדי שהבאים אחריו ישתוממו על זה, וכל אחד יתן אל ליבו להתבונן בה ולפתור החידה, ועל כן כל אחד יפרש את שיחתו כיד ה' הטובה עליו, ועל ידי זה ירבו לספר ביציאת מצרים, כי על פי רוב כל אחד ירצה לפתור את החידה.

2. שו"ת חיים שאל חלק א סימן כח (החיד"א)
שאלת ממני אחד שהיה מתלוצץ על פיוט חד גדיא שאומרים בערי אשכנז ליל התקדש חג ופער פיו וקם אחד מהחבורה ונדהו אם נדויו נדוי או"ד שלא היה חייב ונדהו שלא כדין והמנדה נלכד ושכמ"ה.
תשובה כל כי האי מילתא פשוטה לפניו כי אנוש זה זד יהיר לץ המתלוצץ על מה שנהגו רבבות אלפי ישראל בערי פולין ואשכנז ואביזרייהו ואשר לפניו בישראל גדולי עולם קדישי עליונין ודור דור וחכמיו והן עוד היום לא אלמן ישראל כמה וכמה ראשי ישיבות וגאוני הזמן ה' עליהם יחיו וכלם אמרו ואומרים פיוט זה ונמצא רשע זה מתלוצץ ברבבות ישראל. וגדוליהם אבות ב"ד וגאוני ארץ אנושה מכתו וחייב נדוי...
 ומכל שכן איש זה שפער פיו שכל האומרים פיוט זה הם טפשים ועוסקים בהבלים פשיטא טובא דחייב נדוי. ולא עוד אלא יש לענשו קנס לעניים לפי ערכו ולהודיעו גדול עונו וישוב אל א' וירחמהו. ואין בזה שום ספק דבר נח"ש הוא.
 ולמען תדע ידיד נפשי אגיד את הרשום כי יש כמה פירושים בפיוט זה מהם נדפסו ומהם בכ"י. ועוד שמעתי ממגידי אמת שגאון מופלא בדורו עשה למעלה מעשרה פירושים בפיוט זה בפרד"ס פירושים נחמדים ומתוקים. ואין ספק כי לא דבר רק הוא. וכבר נודע תוקף גדולת פיוטי אשכנז המיוסדים על החכמה האמיתית...

מה המקור?

3. הגדת ר' ידידיה טייאה וייל (בעל הקרבן נתנאל, המרבה לספר, תקנ"א)
 הנה פיוט זה מזמרין בכל תפוצות ישראל. ושמעתי שמצאו זה הפיוט ואחד מי יודע גנח וכתוב על הקלף בבית המדרש הרוקח¹ בגרמיזא וקבעו אותן לדורות לזמר בליל פסח.

4. חד גדיא, הרב טוביה פריינד, ישורון חלק א, אדר תשס"א
 ההגדה הראשונה שבה נדפס פיוט "חד גדיא" היא הגדה של פסח דפוס פראג שנת ש"נ [1590], בתוספת תרגום לאידיש (גרמנית) — "איין ציקליין, איין ציקליין". ומשנת ש"נ החלו המדפיסים לשלב את פיוט "חד גדיא" בהגדות השונות.

5. משנה מסכת אבות פרק ב משנה ו
 אף הוא ראה גולגלת אחת שצפה על פני המים אמר לה על דאטפת אטפוך וסוף מטיפך יטופון:

6. בן איש חי
 אם נתבונן בסיפור המעשה של "חג גדיא", תתעורר מאליה תמיהה גדולה: אמנם החתול נהג שלא כשורה כאשר אכל את הגדי, אך לעומתו הכלב בהחלט עשה כדין כאשר נשך את החתול הרשע. והמקל שהכהו בן הבליעל הוא, שהרי פגע בכלב שומר החוק והסדר, שרק נקם את נקמת הגדי האומלל, ומעתה האש ששרפה את המקל - יפה עשתה, כך נאה וכך יאה.
 והמים שכיבוה שלא כדין עשו, ועל כן עלינו לכאורה לומר "יישר כח" לשור ששתה את מי המריבה הללו, ומאידיך עלינו להתקומם נגד השוחט, שהניף את המאכלת על צוואר השור הצדיק ושחטו עד שפרחה נשמתו, ובהכרח נגיע לאור כל זאת למסקנה שמלאך המוות, שהמית את השוחט - כדין עשה, ומעתה תתעורר השאלה: מדוע העניש הקב"ה את מלאך המוות? או, אם לנסח זאת ביתר חריפות, לפי הגיון הפיוט, הרי שהקב"ה נהג שלא כהוגן...

¹ "סידור זה נמצא, כנראה, בגנוזי כותלי בית המדרש של ר' אליעזר מגרמיזא שנפטר בערך בשנת 1230, ונשרף כנראה בפרעות 1349, ומן הסתם נבנה מחדש עם חידוש חיי הקהילה בין השנים 1353-1355...מכאן ששירים אלה כבר היו ידועים בגרמיזא באמצע המאה הארבע עשרה (1355)". לתולדות השירים 'אחד מי יודע' ו'חד גדיא' בישראל ובעמים, מנחם צבי פוקס, אסופות, ירושלים תשמ"ח.

אך התירוץ לזה הוא פשוט וברור: אכן פשוט וברור: אכן, לא כהוגן נהג החתול כאשר אכל את הגדי, אולם אין זה מענינו של הכלב להתעבר על ריב לא לו; איש לא מינהו לגואל הדם של הגדי, ועל כן צדק המקל שהיכהו, ולא צדקה האש ששרפה את המקל, וצדקו המים כשכיבו את האש, ולא צדק השור כששתה את המים, והשוחרט צדק בשחיטת השור ומלאך המוות לא כדין עשה, ונמצא שהקב"ה הענישו כדין, א-ל אמונה ואין עוול!

וכל זה אינו אלא משל על ענין יציאת מצרים, שהרי גם עליה ניתן להקשות מדוע נענשו המצרים, הרי הקב"ה גזר שעבוד על עם ישראל! אלא, כאשר גזר הקב"ה את השעבוד, באמרו לאברהם אבינו "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" - לא אמר מי יהיה העם המשעבד, והמצרים הם שבחרו למלא תפקיד אכזרי זה, ועל כן אנו משיבים להם מעין התשובה ב"חד גדיא": השעבוד אמנם נגזר על ישראל, אבל אתם מה לכם שנכנסתם ומיניתם עצמכם לתפקיד המשעבדים? על כך נענשתם!

7. בראשית רבה (וילנא) פרשת נח פרשה לח

נסביה ומסריה לנמרוד, א"ל נסגוד לנורא, א"ל אברהם ונסגוד למיא דמטפין נורא, א"ל נמרוד נסגוד למיא, א"ל אם כן נסגוד לעננא דטעין מיא, א"ל נסגוד לעננא א"ל אם כן נסגוד לרוחא דמבדר עננא, א"ל נסגוד לרוחא א"ל ונסגוד לבר אינשא דסביל רוחא, א"ל מילין את משתעי אני איני משתחוה אלא לאור, הרי אני משליכך בתוכו, ויבא א-לוה שאתה משתחוה לו ויצילך הימנו.

מדוע בארמית?

8. מחזור ויטרי סימן פז

לכך תקנו רבותי קדיש לאומרו בלשון ארמית כדי שלא יבינו המלאכים. שאילו יהיו מבינים בקדיש כשאומי אותו למטה יבלבלו את כולם ויהיו דוחים אותו מלעלות למעלה.

9. חד גדיא, הרב טוביה פריינד, ישורון חלק א, אדר תשס"א

בהגדת ויגד אברהם, הסביר טעם נוסף מדוע נתקן בארמית, שהוא על פי מה שאמרו חז"ל (ברכות י, א) כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח באשרי וסיים באשרי. וכתבו שם התוס' דלאו דוקא באשרי אלא חתימה מעין פתיחה, כמו הרבה פרשיות שמתחילות ומסיימות בהללויה. והטעם הוא לפי שדבר שחביב לאדם אין לו סיום וסוף, דתמיד בפתיחה אני עומד. וכמו"ב בליל הסדר סיום ההגדה הוא בארמית, חושב, הלואי שהוא דומה להתחלת ההגדה בארמית, שמראין אנו שחביבה לנו ההגדה עד שאנו רוצים לעמוד בתחילתה.

הכשרת שליחים, מחנכים ורבנים לתפוצות

פירושים שונים				
פרשן	ר' יהונתן אייבשיץ	ר' יעקב עמדין	גר"א	חתם סופר
רעיון כללי	הסטוריית עם ישראל	התפתחות אישית	סיפור השתלשלות ברכת אברהם	רמז לקרבן פסח וקרבן חגיגה
אבא	הקב"ה	הקב"ה		
תרי זוזי	שני אירועים שקשרו בין הקב"ה לעמו – ברית בין הבתרים ולידת יצחק.	זוזים לשון רבים של "זוזי"! הנשמה 'זזה' מעולם האמת לעולם הגלגלים, ומשם לגוף האדם.		שני זוזים של כסף – מחיר הקרבן (חגיגה ו ע"א)
גדי (חד גדיא חד גדיא)	עם ישראל	נשמת האדם	רמז לשני גדיי העיזים שהביא יעקב לאביו בליל הסדר ועל ידם זכה לברכות, אותן העביר ליוסף.	רומז לשני הגדיים הקרבים בערב פסח (פסח וחגיגה). מקוננים על חרבן הבית.
שונרא	רמז לפרעה הדומה לחתול שאינו נכיר את אדונו.	כמו חתול שיאכל הכל, כך בצעירותינו מסוגלים לעשות הכל, בין טוב לרע.	השבטים שקינאו ביוסף כחתול, הנוהג לקנאות באחרים.	מלשון "שורה נאה", רמז לחבורות הפסח.
כלבא	עמלק. הכלב הכיר את אדונו (ראו את הניסים), אך בעט בו.	ולכן יש ל'אלף' את הילדים עוד בצעירותם להתנהגות נכונה.	פרעה...	רמז לזמן אכילת הפסח שהוא עד חצות הלילה, שבו הכלבים נובחים.
חוטרא	מטה משה שבעקבות נשיאתו למרום נצחו בני ישראל את עמלק.	ואם לא יחונך כראוי, ההתנהגויות החורגות יכו בו ובנשמתו כמו מקל.	...שחטף ממטוהו של משה.	רמז לעצי המערכה שהם ממשיכים להעלות עשן כל הלילה.
נורא	האש של חורבן שני בתי המקדש.	האדם בהמשך לא יצליח להתגבר על אש התשוקות...	אשו של היצר הרע שהצליחה לכבות את זכות מטה משה.	אש המזבח, שבה נשרפים עצי המערכה.
מיא	התורה. כאן מדובר על חידוש הקשר לתורה ע"י עזרא הסופר.	...והוא עלול להטביע את נשמתו במים שהם לא מים חיים.	כנסת ישראל המשולה למים.	רמז לנטילת ידיים של הכהנים, ולמים שבהם היו משקים את הקרבנות קודם השחיטה.
תורא	מלכות יוון שכמו שור שתתה את כל המים והזיקה לקשר בין העם לה'.	אדם שלא יעבוד קשה על תיקון הנשמה הוא בבחינת 'שור מועד'.	מלכות אדום המשולה לשור.	הקרבן.
שוחט	בית חשמונאי.	הוא ה'מרעין בישין' שנוצר בעקבות כל מעשה שלילי.	משיח בן יוסף שנלחם באדום.	הכהן.
מלאך המות	טיטוס הרשע שבעקבות חורבן הבית ועד היום נהרגו רבבות מהעם.	לאחר 120 והנשמה תעמוד בפני ביי"ד של מעלה, היא תהיה מלאה בפגמים.	עד שימות מחמת עוונות עם ישראל.	השטן שקטרג עד שנחרב בית המקדש.
הקב"ה		אין לחשוב שבמעמד זה הנשמה תזוכה אוטומטית. לכן צריך לעבוד קשה לאורך כל החיים.	עד שיבוא הקב"ה לעתיד לבוא ויפרע מאומות העולם, יקיים את ברכות יצחק ליעקב ויגאל אותנו, בב"א.	שזוכה לבניין הבית.